

наблизитися до розуміння закономірностей творчого процесу, розвинути здібності молодих людей, попередити ризику й загрози. Одним зі способів досягнення мети є вивчення творчості видатних людей, почесне місце серед яких займає Леся Українка.

Література

1. Косач-Кривинюк О. П. Леся Українка: хронологія життя і творчості / Ольга Косач-Кривинюк; Укр. Вільна Акад. Наук у США. – Нью-Йорк: Гомін України, 1970. 923с. Електронний ресурс. Режим доступу <https://diasporiana.org.ua/literaturoznavstvo/1279-kosach-krivinyuk-o-lesya-ukrayinka-hronologiya-zhittya-i-tvorchosti/>.
2. Українка Л. Блакитна троянда // Зібрання творів у 12 т. - Т. 3. Київ: Наукова думка, 1976. С. 9 - 111.
3. Українка Л. Лист до М. П. Драгоманова 18 грудня 1890 р. // Зібрання творів у 12 т. - Т. 10. Київ: Наукова думка, 1978. 542 с.
4. Українка Л. Лист до О.П.Косач 3 квітня 1898 р. // Зібрання творів у 12 т. - Т. 11. Київ: Наукова думка, 1978. 478 с.
5. Українка Л. Лист до О. П. Косач (матері) і О. П. Косач (сестри). // Зібрання творів у 12 т. - Т. 12. Київ: Наукова думка, 1978. 694 с.

УДК 378.147:811.161.2'243

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Тетяна Вінтонів,

*кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри
української мови Київського університету імені
Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)*

Тетяна Горохова,

*кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри
української мови Київського університету імені
Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)*

У статті розглянуто різновиди лінгводидактичного опрацювання лінгвокраїнознавчого матеріалу під час вивчення української мови як іноземної. З'ясовано, що ефективно використання текстів про Лесю Українку в навчальному процесі можливе за умови комунікативно-діяльнісного підходу. Обґрунтовано

обмежене використання творів у навчанні студентів-іноземців, починаючи з підготовчого відділення. Запропоновано розробку творчих завдань, наведено приклади самостійних робіт. Доведено, що успіх викладання української мови як іноземної залежить від умінь викладача добирати актуальний та цікавий текстовий матеріал, розробляти ефективні завдання, враховуючи рівень мовної підготовки та індивідуально-психологічні особливості студентів-іноземців.

Ключові слова: лінгвокраїнознавчий компонент, текст, навчальний текст, репродуктивне спрямування, комунікативна компетентність.

In the article the types of linguodidactic elaboration of linguistic material during the study of the Ukrainian as a foreign language are considered. It was found out that he effectively uses texts about Lesya Ukrainka in the educational process possible under the condition of communicative-activity approach. The limited use of texts in the education of foreign students, starting with the preparatory department was generalized. The system of creative tasks is offered; examples of independent works are given. It is proved that the success of teaching Ukrainian as a foreign language depends on the content of selected relevant and interesting text materials, effective tasks, teaching according to the level of language knowledge and individual psychological characteristics of foreign students.

Key words: linguistic and cultural component, text, educational text, reproductive direction, communicative competence.

Питання викладання рідної мови як іноземної тривалий час перебуває в полі зору як зарубіжних, так і вітчизняних лінгводидактів (Є. Верещагін, Я. Глидар, Є. Голобородько, Т. Єфімова, І. Жовтоніжко, І. Зимня, І. Ігнатова, Ю. Караулов, Т. Колодько, О. Корнілов, В. Костомаров, В. Красних, А. Кулик, Т. Лагута, О. Леонтович, О. Митрофанова, М. Пентилюк, Б. Сокіл, С. Тер-Мінасова, В. Топалова, О. Тростинська, В. Фурманова, Г. Шелест, А. Щукін та інші).

Зростає кількість вітчизняних праць, присвячених основним компонентам лінгвокраїнознавчої компетентності (О. В. Вітренко, Ю. М. Галка, О. М. Горда, Н. О. Данилюк, Т. О. Лещенко, І. В. Самойленко, В. Г. Юфименко та інші). Починаючи від вивчення фольклорних творів (вивчення пісень, казок) до використання художніх творів (В. Сухомлинського, Т. Шевченка, М. Коцюбинського тощо) у навчанні української мови як іноземної. Обґрунтовують систему завдань до художніх текстів (С. Дяченко, С. Єрмоленко, О. П'ятецька, В. Федчик, Г. Швець, С. Шевченко та інші).

Застосування лінгвокраїнознавчих компонентів у навчальному процесі української мови як іноземної, починаючи з підготовчого відділення, передбачає ознайомлення студентів-іноземців із традиціями і культурою України, основними історичними подіями, відомими діячами. Насамперед, це сприятиме їхній адаптації в українському середовищі та дасть багато цікавої та пізнавальної інформації.

Святкування 150-річного ювілею з дня народження Лесі Українки цього року є благодатним ґрунтом для вивчення української мови іноземцями. Захоплення поезією авторки відбувається паралельно із зацікавленістю до української мови, тому що Леся Українка – це не тільки розквіт і втілення української поезії, літератури, але й розквіт української мови, нації, культури.

Опрацювання творчості Лесі Українки дає змогу реалізувати визначальні, на нашу думку, підходи до вивчення української мови студентами-іноземцями: текстоцентричний, культурологічний, а також комунікативно-діяльнісний підходи. Водночас зауважимо, що визначені підходи реалізовано низкою принципів (загальнодидактичних і методичних), з-поміж яких виокремимо такі: доступності; комунікативної спрямованості; культуровідповідності (взаємопов'язаного навчання мови й культури); урахування рідної мови й культури; контекстної зумовленості й автентичності навчального матеріалу тощо.

У межах цих принципів дуже важливим є правильно дібрати систему вправ і текстів для всіх видів навчальної діяльності (читання, аудіювання, говоріння, письмо). На нашу думку, навчальні тексти різного спрямування (соціокультурні, краєзнавчі, художні, наукові) є основою освітнього процесу та його результатом. Текст містить мовний матеріал із необхідними для вивчення мовними одиницями (слова, словосполучення, речення), різні види передтекстових і післятекстових завдань, які передбачають опрацювання цього мовного матеріалу, сприйняття та осмислення тексту, побудову власних висловлень за матеріалом тексту тощо.

Варто звернути увагу на те, що в системі передтекстових і післятекстових завдань має бути врахований рівень знань студентів. Пропонуємо систему вправ і завдань для вивчення студентами-іноземцями творчості Лесі Українки (рівень А2-В1). Характер вправ залежить від рівня підготовки студентів. Наприклад:

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Завдання 1. Прочитайте текст. Нові слова запишіть у словник.

Леся Українка – геній української літератури
(1871-1913)

Леся Українка (справжнє ім'я – Лариса Петрівна Косач) народилася 25 лютого 1871 у місті Новоград-Волинському.

Мало хто знає, але якби Леся жила в наш час, її однокласки назвали б дитиною видю. У дитинстві Леся була надзвичайно кмітливою! Наприклад, дівчина навчалася читати ще в чотири роки, а шість років вона вже майстерно вишивала, а у дев'ять – написала свій перший вірш. 6 січня 1880 року Леся дуже застудилася – це був початок тяжкої хвороби. Вітку 1883 року діагностували туберкульоз кісток, у жовтні цього ж року її оперували.

Леся мала ще старшого брата, Михайла. Їх в сім'ї називали сільним іменем – "Мичкодосі" через нерозлучність. Проте сина мати ставила вище за Лесю.

Михайло Петрович Косач – старший брат Лесі Українки, став вченим-фізиком, метеорологом, письменником та перекладачем, автором оповідань та наукових праць, засновником літературного гуртка «Плеяд», громадським діячем. До 5-го класу мама Лесі (Олена Пчілка) не віддавала до школи, а навчала вдома за власною програмою. Аргументувала це небажанням російського впливу на свою доню?

Олена Пчілка (Ольга Драгоманова-Косач) – українська письменниця, меценатка, перекладачка, етнографка, фольклористка, публіцистка, громадська діячка, член-кореспондентка Всеукраїнської академії наук.

Леся з братом Михайлом

¹ Кмітливий = розумний.

² Донька = дочка.

Мало хто знає, але свій псевдонім Лариса Косач запозичила в дядька – Михайла Драгоманова. Він підписувався як "Українець". А оскільки Леся дуже любила свого дядька і вирішила бути схожою на нього. Починаючи з 1884 року Леся активно пише вірші («Ковчаль», «Сафо», «Літо краснее минуло» та інші). Саме цього року з'явився псевдонім «Леся Українка», коли дівчині було всього тринадцять. (Джерело: pradok.org.ua)

Про рівень її розвитку свідчить також і те, що всього у 19 років Українка написала підручник "Стародавня історія східних народів" для своїх сестер. Крім того, поезія знала 7 мов – українську, французьку, німецьку, англійську, польську, російську та італійську.

Мало хто знає, але Леся Українка ввела в нашу мову такі слова як "напіврешні" та "промінь". А Олена Пчілка, мати Лесі, дала життя іншим словам: "мистецтво", "нереможець", "палкий" та інші слова.

Леся Українка була закохана в Сергія Мерзинського саме йому вона писала "Твої листи завжди пахнуть зів'ялими трояндами", але він не відповідає Лесі взаємністю. Він стримав їхні стосунки як друзі, а то й ділові. Справжню суть і глибину своїх почуттів вона залишила на папері у ніч на 18 лютого 1901 року, написавши біля ліжка випраоченого Сергія Мерзинського поему "Одержима".

Леся любила казки: "Я дуже люблю казки і можу їх відудувати мільйони". "Коли вибрати з двох, то я вже волю бути Дон-Кіхотом ніжє Саччо Пансаї бо так мені більше по натурі, та й навіть по фігурі". Хворобливу і тендітну Лесю Франко назвав "сидним мужчиною в нашому

Олена Пчілка (мати Лесі)

Михайло Драгоманов (дядько Лесі)

¹ НАПРІВЕСНІ, ПІВЕСА, КОПИ? На початку весни, рівнощого весною.

² ПРОМІНЬ – світлова смуга, що випадає із якогось-небудь джерела світла: сонячний промінь.

Рис. Фрагмент навчального тексту «Леся Українка»

У передтекстових завданнях пропонуємо студентам роботу з новою лексикою в поданому тексті: прочитати текст, виписати нові слова в словник і скласти з ними речення; виписати ключові слова, записати слова із поданих приміток тощо.

Також можливе обговорення після ознайомлювального (неосмисленого) прочитання: Чи зрозуміли ви зміст тексту, про кого текст? Хто така Леся Українка? Хто зображений на фото?

Наступний етап передбачає повільне осмислене прочитання тексту з подальшим виконанням післятекстових завдань, з-поміж яких є завдання репродуктивного та комунікативного спрямування. Завдання репродуктивного спрямування включають роботу з текстом, складання плану тексту, відповіді на запитання за текстом (перевірка сприйняття прочитаного). Наприклад:

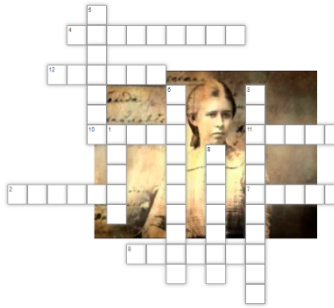
Завдання. Дайте відповіді на запитання за текстом:

1. Яке справжнє ім'я Лесі Українки?
2. Де і коли народилася Леся Українка?
3. Коли Леся навчилася читати і вишивати?
4. Коли вона написала свій перший вірш?
5. Коли захворіла Леся Українка?

Для перевірки розуміння прочитаного тексту пропонуємо студентам об'єднатися в мікрогрупи й дати відповіді на запитання інтерактивного кросворду. Такий методичний прийом дає змогу відійти від традиційного методу бесіди, урізноманітнити й інтенсифікувати навчальну діяльність студентів через організацію групової діяльності та використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Завдання. Дайте відповіді на запитання інтерактивного кросворду (за текстом).

Українська як іноземна: Леся Українка

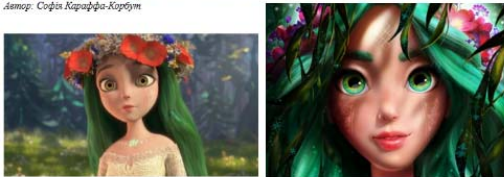

<https://learningapps.org/view17109397>

Для тренування навичок аудіювання та говоріння пропонуємо завдання комунікативного спрямування на основі проглянутих відео про життя і творчість Лесі Українки.

Автор: Софія Караффа-Корбут

Із анімаційного фільму "Мавка"

Завдання. Перегляньте фільми про Лесю Українку (дивитись список фільмів YouTube), а також трейлер до анімаційного фільму «Мавка». Побудуйте діалоги на тему:

1. Чи чули ви раніше про Лесю Українку? Де вперше побачили її портрет?
2. Що запам'ятали про Лесю Українку?
3. Що вразило вас у вірші Лесі Українки? Чи сподобались вам вірші Лесі Українки?

4. Які ваші враження від переглянутого трейлеру мультфільму «Мавка»?

Також у межах вивчення творчості Лесі Українки пропонуємо відпрацювати розмовну тему «Зовнішність»,

запропонувавши описати портрет Мавки на основі поданих зображень.

Завдання. Розгляньте картини із зображенням Мавки. Опишіть її зовнішність.

Крім того, культурологічний підхід реалізовано під час вивчення автентичних текстів, тому важливим вважаємо ознайомлення студентів із поетичною спадщиною Лесі Українки. Окрім того, тексти поезії можуть бути матеріалом для вивчення як нової лексики, так і узагальнення інформації про граматичні форми слів. Наприклад:

Завдання. Прочитайте вірші Лесі Українки. Вивчіть один вірш напам'ять. Із тексту вірша «Contra spem spero! (лат. Без надії сподіваюсь!)» випишіть 5 іменників, 5 дієслів, 5 прикметників, визначте їхні форми (рід, число, відмінок, відміна, час, спосіб тощо).

Важливо зацікавити студентів, які швидко опановують мову. На підготовчих факультетах викладач повинен налагодити контакт і допомогти відкритися студенту, щоб він міг виражати свій внутрішній світ, переживання. Саме тут потрібен індивідуальний підхід до студента. Викладач повинен залучати та зацікавлювати студентів із високим рівнем знання мови до участі в конференціях, семінарах. Одним із різновидів самостійної роботи пропонуємо створити презентації, написати есе тощо. Наприклад,

Есе з теми:

«Якою ви відкрили для себе Лесю Українку?»

Уперше я почула про Лесю Українку в Київському університеті імені Бориса Грінченка від моєї викладачки української мови пані Тетяни. Ознайомившись із біографією поетеси українською мовою, я дізналася багато цікавого, мене здивувало, що з-під її пера вийшли й сходознавчі праці, оскільки їй довелося пожити в Єгипті, де вона проходила лікування. Досліджуючи питання її знаності в Туреччині, я зрозуміла, що про неї, на жаль, відомо дуже мало: жодну з її поезій не було перекладено турецькою мовою. Відверто кажучи, цей факт тільки посилив моє бажання досліджувати її творчість. Я дізналася, що вона була надзвичайно сміливою, гарною, незалежною, обдарованою і розумною жінкою з прогресивними поглядами. Її не зламали численні негаразди, які траплялися на її життєвому шляху. Я навіть знайшла між нами децю спільне, адже вона, як і я, змушена була жити за межами рідної країни. Також переконана, що поетеса нерідко почувалася самотньою і

нещасливою через це. Незважаючи на увесь цей біль, вона багато працювала, створювала літературні шедеври, особливо мені сподобалися вірші та драма-феєрія «Лісова пісня». Також вразив її інтелект, знання багатьох мов. Її чудові переклади читають і зараз із задоволенням.

Для мене Леся Українка – це уособлення образу української жінки. Вона нагадує мені квітку, так, саме червону руту, тому що ця рідкісна квітка зберігає свою красу за будь-яких, навіть найнесприятливіших умов. Усе життя цієї жінки – це історія боротьби з життєвими перепонами, перед лицем яких вона не здалася і вистояла до кінця. Протягом свого короткого, але дуже насиченого життя, Леся Українка назавжди залишилася в пам'яті українців. Вона «буде вічно жити, бо має в серці те, що не вмирає...». Сприйняття творчості Лесі Українки мене спонукає до написання статті про неї турецькою мовою, хочеться зазначити, що це теж ще одне позитивне враження про Україну (Зейнеп Бейза Огузхан, студентка підготовчого відділення Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат філософських наук).

Зейнеп Огузхан також переклала вірш «Contra spem spero!» Лесі Українки турецькою мовою. Наводимо фрагмент вірша:

Contra spem spero!

Леся Українка

Umut, umuda karşı!

Lesya Ukrainka

*Гетьте, думи, ви, хмари
осінні!*

*То ж тепера весна
золота!*

*Чи то так у жалю, в
голосінні*

Проминуть молодії літа?

*Ні, я хочу крізь сльози
сміятись,*

*Серед лиха співати пісні,
Без надії таки
сподіватись,*

*Жити хочу! Геть думи
сумні!*

*Çık dışarı düşünceler, sen,
sonbahar bulutları!*

*İşte şimdi altın baharı!
Yoksa acımayla mı geçecek,
Tüm bu genç yazlar!*

*Hayır, gözyaşlarımla gülmek
istiyorum*

*Felaketin ortasında şarkı
söylemek*

*Ümitsizce umuyorum,
Ben yaşamak istiyorum! Üzücü
düşünceler defolun.*

Отже, такий підхід до вивчення постаті Лесі Українки в контексті навчання української мови як іноземної наблизить

студентів до української культури, сприятиме швидшій адаптації їх в іншомовному соціумі й інтенсифікує процес формування українськомовної компетентності. Перспективу подальшої роботи вбачаємо в тому, що запропоновану модель опрацювання навчального матеріалу лінгвокраїнознавчого спрямування можна використовувати в процесі розробки інших тем країнознавчого характеру.

Література

1. Вітренко А. В. Основні компоненти лінгвокраїнознавчої компетенції. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2013. Вип. 29. С. 138–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2013_29_26 (дата звернення: 08.07.2019).

2. Данилюк Н. Міжмовні та міжкультурні паралелі на початковому етапі навчання української мови арабських студентів. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2016. Вип. 12. С. 257–264.

3. Федчик В. А. Художній текст як засіб навчання іноземних студентів української мови (початковий етап) [Електронний ресурс] / В. А. Федчик. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2009/Philologia/47676.doc.htm .

4. Швець Г. Тексти про Т.Шевченка й Шевченкові тексти в практиці навчання української мови іноземців. Науковий вісник Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки. 2014. Вип.12. С.44-49.

5. Шелест Г. Ю. Вивчення української мови як іноземної: проблеми, нові методики, перспективи. Закарпатські філологічні студії. Вип. 3. Т. 1. С. 51–55.